

การฝึกหัดครู

ความหมาย

การฝึกหัดครู (Teacher Education) หมายถึง กิจกรรมที่กระทำการเพื่อพัฒนาบุคคลให้เป็นผู้มีความสามารถในการสอนผู้เรียน เรียกบุคคลผู้สอนผู้เรียนว่า ครู

ความเป็นมา

พ่อแม่มีหน้าที่สอนลูกให้มีสติปัญญา มีความรอบรู้ที่จะดำเนินชีวิตอยู่ได้อย่างปลอดภัย สอนลูกให้เป็นคนดี สอนลูกให้ประกอบอาชีพตามพ่อแม่ เช่น ทำการเกษตร เป็นช่างไม้ เป็นต้น พ่อแม่จึงเป็นครูคนแรกของลูกในบ้าน การเป็นครูของพ่อแม่ นั้นเกิดจากการเรียนรู้มาจากพ่อแม่ของพ่อแม่หรือผู้ใหญ่ในหมู่บ้าน สังคมไทยในอดีตตั้งแต่สมัยสุโขทัย อยุธยา ธนบุรี และรัตนโกสินทร์ ตอนต้น เมื่อลูกโตขึ้นก็ส่งลูกชายไปอยู่วัดเป็นเด็กวัด เป็นเณร เป็นพระ หรือไม่ก็อยู่ตามวังหรือบ้านเจ้านาย พระและผู้ใหญ่ในวังทำหน้าที่สอนวิชาการต่างๆ ตลอดจนอบรมความประพฤติให้เด็กเหล่านั้นเป็นคนดี สำหรับเด็กหญิง พ่อแม่ก็ส่งไปอยู่ตามวังเจ้านายต่าง ๆ ได้รับการอบรมสั่งสอนวิชาการบ้าน การเรือน การทำอาหาร เย็บปักถักร้อย อบรมให้เป็นกุลสตรีที่ดี พระและผู้หลักผู้ใหญ่เหล่านั้นทำหน้าที่เป็นครูซึ่งการเป็นครูของท่านเหล่านั้น ได้รับมาจากประสบการณ์จากพระและผู้ใหญ่ที่เคยสอนท่านมา ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช โปรดให้พระโหราธิบดีแต่งหนังสือจินตามณีเป็นแบบเรียนภาษาไทยให้คนไทยเรียนเพื่อป้องกันมิให้คนไทยไปใฝ่ใจต่างชาติจนลืมภาษาไทย นับว่าเป็นการใช้การศึกษาเพื่อขจัดปัญหาทางการเมือง

เป็นความคิดเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองกับการศึกษาในสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ โปรดให้ทรงสร้างจินตามณีขึ้นมาอีกเล่มหนึ่ง เพื่อเป็นตำราสอนคนไทย ตำราจินตามณีทั้งสองเล่มนี้ใช้เป็นแบบเรียนมาอย่างต่อเนื่องมาจนถึงรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าฯ เจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ และในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวนี้กรมหลวงวงศาธิราชสนิทได้สร้างแบบเรียนจินตามณีเป็นเล่มที่ 3 ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 5 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าให้มีการปฏิรูปการศึกษาแบบตะวันตกอย่างขนานใหญ่ เปิดโรงเรียนให้เด็กไทยได้เรียนหนังสือ มีครูสอนประจำวิชาตามตารางเวลา พระยาตรีสุนทรโวหารสร้างแบบสอนหนังสือไทย 6 เล่ม ประกอบด้วย มูลบทบรรพกิจ วาหนิตินิกร อักษรประโยค สังโยคพิธาน ไวพจน์พิจารณ์ พิศาลการ์นต์ (สำเร็จ บุญเรืองรัตน์, 2540) นับว่าท่านผู้สร้างแบบเรียนจินตามณีและแบบสอนหนังสือไทย 6 เล่มเหล่านี้ท่านเป็นครูผู้สร้างตำราไว้สอนผู้เรียนตามอย่างปัจจุบัน ที่ผู้เป็นครูอาจารย์ต้องผลิตเอกสารประกอบการสอน ผลิตแบบเรียน ผลิตตำราเรียน แต่ท่านเหล่านี้ก็มิได้รับการสอนอย่างมีแบบแผนในสถาบันการฝึกหัดครูแต่อย่างใด การฝึกหัดครูของไทยอย่างมีแบบแผนเกิดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งโรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ขึ้นในวันที่ 12 ตุลาคม พ.ศ. 2435 ที่โรงเรียนเด็ก ตำบลถนนสระปทุม เริ่มต้นมีนักเรียน 3 คน คือ นายนงยูง นายบุญรอด และนายสุ่ม

กิจการของโรงเรียนไม่เป็นที่นิยม ทำให้ผู้เรียนท้อใจ นายบุญรอดและนายสุ่มลาออก ในปีนั้นเหลือ นายนกยูงคนเดียวเรียนต่อจนถึง พ.ศ. 2436 ซึ่งเป็นปีที่ 2 มีนักเรียนมาเข้าเรียนใหม่ในปี พ.ศ. 2436 อีก 3 คน คือ นายสนั่น นายสด และนายเหม ในปี พ.ศ. 2436 นี้ นายนกยูงได้ลาออกไปเป็นครูโรงเรียนราชกุมาร ปลายปี พ.ศ. 2437 นักเรียนฝึกหัดครู 3 คน ที่เข้ามาตอนปี พ.ศ. 2436 ก็สอบไล่ได้ตามหลักสูตร สอนทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ 2 คน คือ นายสนั่นกับนายสดและสอบได้เฉพาะสอนภาษาไทยคนหนึ่ง คือ นายเหม ทั้งสามคนนี้จึงเป็นนักเรียนฝึกหัดครูรุ่นแรกที่ได้รับประกาศนียบัตรครูของกรมศึกษาธิการ สำหรับนายสนั่น สอบได้เป็นคนแรกได้ที่ 1 ของรุ่น เข้ารับราชการเป็นกำลังสำคัญด้านการศึกษาเจริญก้าวหน้ามาจนได้รับบรรดาศักดิ์เป็นเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี (สนั่น เทพหัสดิน ณ อยุธยา) เป็นเสนาบดีกระทรวงศึกษาธิการที่สำคัญในการวางรากฐานการศึกษาของไทยผู้หนึ่ง (วรวิทย์ วศิณสรากร, 2546) ศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2543) เล่าไว้ว่าเมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้จัดตั้งโรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ขึ้นเป็นครั้งแรกได้เชิญอาจารย์จากโรงเรียนฝึกหัดครูของประเทศอังกฤษ 4 คนมาสอน มีนายกรีนรอด เป็นหัวหน้าและได้เป็นอาจารย์ใหญ่คนแรกของโรงเรียนฝึกหัดครูในประเทศไทย วิชาครูแบบอังกฤษ วิธีสอนตามขั้นทั้งห้าของแฮร์บาร์ทก็เข้ามาสู่ประเทศไทย มีการจัดตั้งโรงเรียนฝึกหัดอาจารย์บ้านสมเด็จพระยา ต่อมาคือวิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ต่อมา มีการตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูประถมพระนครซึ่งต่อมาเป็นวิทยาลัยครูจันทระเกษม

สำหรับโรงเรียนฝึกหัดอาจารย์บ้านสมเด็จเจ้าพระยานั้นกำเนิดมาจากพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 เมื่อ พ.ศ. 2438 ที่จะตั้งโรงเรียน Public School แบบของอังกฤษ คณะกรรมการได้กำหนดให้จัดตั้งที่จวนของสมเด็จพระยามหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) เปิดสอนเมื่อ วันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2439 ชื่อว่าโรงเรียนราชวิทยาลัย ชื่อภาษาอังกฤษว่า King's College แต่ชาวบ้านนิยมเรียกว่า โรงเรียนพากะโน้นหรือโรงเรียนบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ตราของโรงเรียนเป็นรูปจุฬามงกุฏ มีนาย เอ ซี คาร์เตอร์ (Arthur Cecil Carter) เป็นอาจารย์ใหญ่ ต่อมาย้ายไปอยู่ที่ตำบลไผ่ลิงโตหนังสือบางเล่มเรียกว่าไผ่ลิงโต ปทุมวัน ช่างวังสระประทุม จวนของสมเด็จพระยามหาศรีสุริยวงศ์ว่างลงกระทรวงธรรมการจึงได้จัดตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูขึ้นที่จวนของสมเด็จพระยามหาศรีสุริยวงศ์ เรียกว่า โรงเรียนฝึกหัดครูฝั่งตะวันตก เปิดสอนเมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2446 มีพระบำเหน็จวรรณ (พระยาโอวาทวรภิกข) เป็นอาจารย์ใหญ่ ต่อมาเปลี่ยนเป็นโรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ฝั่งตะวันตก เมื่อ พ.ศ. 2449 ขุนวิเทศดรุณการ (พระยาราชสีมาจารย์) เป็นอาจารย์ใหญ่ ต่อมาเรียกว่าโรงเรียนฝึกหัดอาจารย์บ้านสมเด็จเจ้าพระยา โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ได้เจริญก้าวหน้ามาตามลำดับ แต่ก็มาชบเขาไปช่วงหนึ่งระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 การฝึกหัดครูระยะหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 นั้นมี 3 ระดับ คือ ฝึกหัดครูมูล (ป.) ฝึกหัดครูประถม (ป.ป.) และฝึกหัดครูมัธยม (ป.ม.) โรงเรียนฝึกหัดครูมูลตั้งกระจายอยู่ตามจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ โรงเรียนฝึกหัดครูประถมมี 4 แห่ง ทั้งหมดอยู่ในกรุงเทพมหานคร ส่วนโรงเรียนฝึกหัดครูมัธยมมีโรงเรียนเดียวอยู่ในกรุงเทพมหานคร ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2484 ผู้ก่อตั้ง

คือ ม.ล.มานิจ ชุมสาย ต่อมา พ.ศ. 2490 ม.ล.ปิ่น มาลากุล จัดตั้งโรงเรียนครูเตรียมอุดมศึกษาขึ้นมาอีกแห่งหนึ่งเป็นโรงเรียนประเภทไปกลับ รับนักเรียนที่จบเตรียมอุดมศึกษาหรือชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 8 มาเรียนตามหลักสูตร 3 ปี จบแล้วได้รับประกาศนียบัตรประโยคครูมัธยม นอกนั้นมีครูวุฒิ พ.ป. และ พ.ม. ที่พวกครูสมัครสอบวิชาชุดครูตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการ เวลาต่อมาโรงเรียนฝึกหัดครูต่าง ๆ ก็ได้รับการยกฐานะเป็นวิทยาลัยครู (วรวิทย์ วตินสารกร, 2546) ศาสตราจารย์ ม.ล.ปิ่น มาลากุล สร้างโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูง ที่ซอยประสานมิตร ถนนสุขุมวิท จังหวัดพระนคร เมื่อวันที่ 28 เมษายน พ.ศ. 2492 มีหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ (สวัสดิ์ สุมิตร) เป็นผู้อำนวยการโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูงเป็นคนแรก ศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี เป็นผู้อำนวยการโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูงต่อมา และเป็นผู้ดำเนินการยกฐานะโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูง ซอยประสานมิตร ขึ้นเป็นวิทยาลัยวิชาการศึกษาตั้งแต่วันที่ 18 พฤษภาคม พ.ศ. 2496 ตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง เปิดวิทยาลัยวิชาการศึกษาที่ถนนประสานมิตร ที่ประกาศ ณ วันที่ 27 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2496 ส่วนพระราชบัญญัติวิทยาลัยวิชาการศึกษาประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2497 วิทยาลัยวิชาการศึกษาได้ขยายวิทยาเขตไปในที่ต่าง ๆ รวมทั้งหมด 8 วิทยาเขต การจัดตั้งวิทยาลัยวิชาการศึกษาทำให้การฝึกหัดครูของไทยสามารถจัดการเรียนการสอนให้ครูได้รับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก ต่อมาเมื่อศาสตราจารย์ ดร.สุดใจ เหล่าสุนทร ผู้เป็นอธิการวิทยาลัยวิชาการศึกษาต่อจาก ศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี ก็ได้ดำเนินการยกฐานะวิทยาลัยวิชาการศึกษาเป็นมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้สำเร็จ เมื่อวันที่ 25 มิถุนายน พ.ศ. 2517 มีคณะ

ศึกษาศาสตร์เป็นคณะกรรมการเรียนการสอนเพื่อผลิตบุคลากรทางการศึกษาตั้งแต่ระดับปริญญาตรี ปริญญาโท ปริญญาเอก (โครงการสารานุกรมศึกษาศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2543) มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ที่จัดตั้งขึ้นมาภายหลังก็มีคณะครุศาสตร์ วิทยาลัยครูทั้งหมดได้รับการยกฐานะขึ้นมาเป็นสถาบันราชภัฏและต่อมาเป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏก็มีคณะครุศาสตร์เพื่อผลิตบุคลากรทางการศึกษา

บุคคลสำคัญ 3 ท่านแรกที่เป็นผู้บุกเบิกการฝึกหัดครูของไทย ได้แก่

1. เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี (สนั่น เทพหัสดิน ณ อยุธยา) เป็นนักเรียนรุ่นแรกของโรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ที่จัดตั้งขึ้นในสมัยรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นผู้สำเร็จการศึกษาเป็นคนแรกและได้รับประกาศนียบัตรครูของกรมศึกษาธิการ เป็นนักเรียนฝึกหัดอาจารย์สอบไล่ได้ประกาศนียบัตรครูจากโรงเรียนฝึกหัดอาจารย์เป็นที่ 1 และเข้ารับราชการใน พ.ศ. 2437 เป็นผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ พ.ศ. 2439 ได้ทุนรัฐบาลโดยกระทรวงธรรมการคัดเลือกส่งไปศึกษาวิชาครูเพิ่มเติม ณ ประเทศอังกฤษ เข้าศึกษา ณ วิทยาลัยบอโรโรด (Borough Road College) เรียนอยู่ 3 ปี แล้วเดินทางไปดูงานด้านการศึกษา ณ ประเทศอินเดียและประเทศพม่าเป็นเวลา 3 เดือน ท่านเป็นบุคคลสำคัญที่วางรากฐานการฝึกหัดครูและการศึกษาของไทย ท่านเป็นเสนาบดีกระทรวงธรรมการ งานแต่งหนังสือที่สำคัญมี 1. ความเรียงเรื่องการศึกษาและเศรษฐกิจ 2. แบบเรียนธรรมจริยา 3. โคลงกลอนครูเทพ 4. บทละครพูด (มีหลายเรื่อง)

2. พระยาเมธาธิบดี (สาทร สุทธเสถียร) เป็นนักการศึกษาไทยที่สำคัญอีกท่านหนึ่ง สอบไล่ได้

ประกาศนียบัตรครุภาษาไทยและภาษาอังกฤษ จากโรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ในประเทศไทย เป็นนักเรียนที่เรียนเก่งทั้งทางภาษาและวิชาครู พ.ศ. 2443 ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัฐบาลส่งนายสาทรไปเรียนวิชาครูในโรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ในประเทศอังกฤษ แต่รัฐบาลในสมัยนั้นต้องการพัฒนาประเทศชาติอย่างรีบด่วนจึงไม่รอให้นักเรียนได้รับปริญญา เมื่อนายสาทรเรียนวิชาครูสำเร็จแล้วก็กลับมาเมืองไทย เขียนตำราจิตวิทยา ตำราเคมีเป็นคนแรกของเมืองไทย แปลนิทานอีสป ใช้เป็นตำราเรียน แต่งตำราให้กระทรวงศึกษาธิการ ใช้เป็นตำราเรียนและเป็นคู่มือได้แก่ 1. วิธีสอนแบบเรียนด้วยของ 2. บทเรียนด้วยของเล่น 1. 2. 3. 3. เล็กเซอร์ด้วยดิสคิปลินของโรงเรียน 4. เล็กเซอร์ด้วยวิธีสอนพงศาวดาร 5. วิชาครูอธยาตมวิทยา (จิตวิทยา) 6. วิธีสอนภูมิศาสตร์ 7. สอนอ่านเรื่องการเพาะปลูก นอกจากนี้ยังเป็นผู้สร้างแบบทดสอบเชาว์เพื่อวัดปัญญาของคนไทยเป็นคนแรก เป็นแบบทดสอบเลือกตอบ 5 ตัวเลือก ตำแหน่งของท่านเป็นอธิบดีกรมวิชาการ ปลัดทูลฉลองกระทรวงธรรมการ (สำเร็จ บุญเรืองรัตน์, 2545)

3. หลวงสวัสดิศาสตราวุธ ได้รับความทุนรัฐบาลไทย เมื่อปี พ.ศ. 2462 ไปศึกษา ณ โรงเรียนฝึกหัดครูแอคคิเตอร์ (Accidor Teacher Training College) ในประเทศอังกฤษเป็นเวลา 2 ปี ได้ประกาศนียบัตรภาษาอังกฤษเข้าศึกษาต่อ ณ มหาวิทยาลัยอาร์เบอร์ดิน (Arburdine University) เป็นเวลา 4 ปี ได้รับปริญญาด้านวิทยาศาสตร์ (B.Sc.) รับราชการเป็นผู้อำนวยการโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูง ถนนประสานมิตร เป็นคนแรก เป็นอธิบดีกรมสามัญศึกษา กรมวิสามัญศึกษา และรักษาการอธิบดีกรมฝึกหัดครู (โครงการสารานุกรมศึกษาศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2544)

นักการศึกษาไทยที่กล่าวมานี้ล้วนเป็น ผู้บุกเบิกวางรากฐานและพัฒนาการฝึกหัดครูของไทยไว้อย่างดี

สำหรับในประเทศแถบยุโรปนั้นได้มีการจัดตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูมานานแล้ว ก่อนประเทศไทยนานมาก ในประเทศสหรัฐอเมริกาก็มีคณะศึกษาศาสตร์ตามมหาวิทยาลัยต่าง ๆ เพื่อผลิตบุคลากรทางการศึกษา

ความคิดเกี่ยวกับการฝึกหัดครู

ในการให้การศึกษาแก่กุลบุตรกุลธิดาและประชาชนของชาตินั้น บุคคลสำคัญยิ่งคือ ครู ผู้จะต้องมีความรอบรู้ มีสติปัญญา และมีคุณธรรมที่สูงยิ่ง พร้อมด้วยสิ่งอำนวยความสะดวกและเป็นอยู่อย่างดี พอที่จะไม่ต้องกังวลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของตนและครอบครัว รัฐบาลและสังคมจะต้องเอาใจใส่ช่วยเหลือให้การดูแลและรักษาครูไว้ให้ทำหน้าที่สร้างสติปัญญาและอบรมจริยาให้แก่บุตร ธิดาและบุคลากรของประเทศชาติโดยไม่ต้องประกอบอาชีพอื่น มุ่งแต่จะกระทำความชอบด้วยการพัฒนาความรู้และอยู่เป็นครูสอนศิษย์แต่ประการเดียว ดังนั้นการคัดเลือกบุคลากรเข้าฝึกฝนเพื่อเป็นครูจำต้องสำรวจหาผู้มีสติปัญญาเป็นเลิศมีคุณธรรมอันประเสริฐ และปรารถนาจะเป็นครูด้วยการคัดเลือกเสาะหาผู้มีผลการเรียนดีตลอดมาและมีนิสัยใฝ่หาความรู้อยู่เสมอ ประพฤติปฏิบัติตนเป็นคนดี มีศรัทธาต่ออาชีพครู การที่จะตรวจให้รู้ลักษณะดังกล่าวนี้ สำเร็จ บุญเรืองรัตน์ เคยเสนอแนะจากผลการวิจัยที่ได้กระทำไว้ว่าต้องตรวจหาผู้มีความถนัดทางภาษาและเหตุผลและเป็นบุคคลที่มีศรัทธาในการประกอบอาชีพครู สำหรับผู้ที่เป็นครูสอนวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ต้องมีความถนัดทางคณิตศาสตร์อีกด้วย การพิจารณาคณะสมบัติ

ต่าง ๆ ดังกล่าวมานี้จะทำให้เลือกได้คนเก่งและคนดีมาเรียนครูโดยให้เขาอยู่ในหอพักของวิทยาลัยและให้ทุนค่าใช้จ่ายในการศึกษา เมื่อจบการศึกษาออกไปเป็นครูก็ให้เงินเดือนมากพอที่จะอยู่ด้วยการประกอบอาชีพเป็นครูอย่างเดียว ผู้ที่เป็นครูของครูก็จะต้องเป็นผู้มีคุณลักษณะและมีชีวิตความเป็นอยู่ดังที่ได้กล่าวมาด้วยเช่นกัน

สถาบันการศึกษาจะต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวกให้เกิดการศึกษาอย่างดี ดังเช่นจะต้องมีห้องสมุดที่ประกอบด้วยสรรพตำรา วารสาร และสิ่งสืบค้นทางวิชาการอย่างดี มีสถานที่สำหรับฝึกวิชาชีพการสอน มีสื่อและอุปกรณ์การสอน มีเครื่องมือวัดผลที่จะสะท้อนลักษณะความเป็นครูเก่ง และครูดี มีบรรยากาศที่หล่อหลอมความเป็นผู้ใฝ่รู้ มีสถานศึกษาที่น่าดู เป็นระเบียบ สะอาด มีเครือข่ายการเรียนรู้ กระบวนการฝึกหัดครูจักต้องไม่จำกัดอยู่แต่เฉพาะในรั้วของสถาบัน หากต้องเปิดกว้างออกสู่ชุมชน เชิญให้บุคคลและหน่วยงานภายนอกเข้ามามีส่วนร่วม

หลักสูตรการฝึกหัดครูต้องเป็นหลักสูตรที่จะพัฒนาให้ผู้ที่ได้รับคัดเลือกเข้ามาศึกษาเมื่อสำเร็จออกมาเป็นผู้มีลักษณะตามความสำเร็จ บุญเรืองรัตน์ ได้เสนอทัศนะไว้ในฐานะเป็นอนุกรรมการจัดทำแผนปฏิบัติการหลักของการปฏิรูปการสอนในสถาบันฝึกหัดครูของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานรัฐมนตรีที่มีศาสตราจารย์สุมน อมรวิวัฒน์ เป็นประธาน ดังนี้ (สุมน อมรวิวัฒน์และคณะ, 2537)

ลักษณะของบัณฑิตครู

1. ด้านสติปัญญา ประกอบด้วย

- 1.1 มีความคิดแก้ปัญหาอย่างมีระบบ
- 1.2 มีเหตุผล
- 1.3 สามารถใช้ภาษาไทยสื่อสารได้อย่างดี

2. ด้านจิตใจ ประกอบด้วย

- 2.1 มีนิสัยใฝ่รู้ ใฝ่เรียน อย่างสม่ำเสมอ
- 2.2 มีคุณธรรม จริยธรรม เป็นแบบอย่างของศิษย์และผู้อื่นได้
- 2.3 มีศรัทธาในการเป็นครู
- 2.4 มีจรรยาแห่งวิชาชีพครู

3. ด้านร่างกาย ประกอบด้วย

- 3.1 มีสุขภาพอนามัยสมบูรณ์และแข็งแรง
- 3.2 สามารถที่จะดำรงตนให้เหมาะสมกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและเทคโนโลยี

4. ด้านสังคม ประกอบด้วย

- 4.1 มีโลกทัศน์กว้างไกล สามารถประสานสัมพันธ์และปรับตัวในชุมชนที่ต้องปฏิบัติการ
- 4.2 มีความตระหนักและรับผิดชอบต่อสังคม

5. ด้านวิชาชีพ ประกอบด้วย

- 5.1 มีความรู้อย่างลุ่มลึกในวิชาที่สอน
- 5.2 สามารถจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาปัญญา จิตใจ ร่างกาย และสังคมของศิษย์
- 5.3 คิดประดิษฐ์หรือปรับปรุงหลักสูตร สื่อการสอนทั้งที่เป็นวัสดุและภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 5.4 สามารถสร้างและเลือกใช้เครื่องมือการวัดผล ตลอดจนประเมินผลการเรียนการสอนอย่างเหมาะสม

ในการจัดวิชาเพื่อให้เกิดการพัฒนาตามจุดมุ่งหมายนั้น ควรจัดเป็นแบบบูรณาการให้มีการผสมผสานสอดประสานเนื้อหาความรู้ ทักษะการสอน คุณธรรม เจตคติ ความสามารถทางการคิด การวิเคราะห์ และการแก้ปัญหา พร้อมกันนั้นก็ต้องให้ศึกษาวิชาศึกษาทั่วไปเพื่อให้มั่นใจว่าเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

กระบวนการจัดการเรียนการสอน ควรจัดตามแผนปฏิบัติที่คณะกรรมการจัดทำแผนปฏิบัติการหลักของการปฏิรูปการเรียนการสอนในการผลิตครูได้เสนอแนะไว้ดังนี้

1. **กระบวนการคิด** ด้วยการจัดให้นิสิตได้อ่าน และฟังมาก ๆ ฝึกหัดให้จับประเด็นสำคัญ พิจารณา ประเด็นเหล่านั้นมาวิเคราะห์ เจาะลึก จนเกิดความ เข้าใจอย่างลึกซึ้ง เรียนรู้วิธีคิดที่มีระเบียบและถูกวิธี เช่น รู้จักคิดแยกแยะ คิดเชื่อมโยง คิดแก้ปัญหา อย่างมีระบบ

2. **กระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง** ด้วยการ ส่งเสริมให้รักการอ่านซึ่งเป็นทักษะพื้นฐานที่สำคัญ ของการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้แหล่งที่ จะสืบค้นเข้าหาความรู้ สร้างนิสัยใฝ่รู้ด้วยการมอบ หมายงานให้ค้นคว้ารายงานด้วยตนเอง เข้าร่วม เสนวนาในปัญหาต่าง ๆ ที่วิทยาลัยจัดหรือชุมชนจัด ปาฐกถาที่สำคัญเพื่อจุดประกายความคิด

3. **กระบวนการเรียนรู้ทางสังคม** ด้วยการส่ง เสริมให้ผู้เรียนมีการสื่อสารระหว่างกัน มีปฏิสัมพันธ์ ระหว่างกันและกัน อยู่ด้วยกันอย่างมีมนุษยสัมพันธ์ ที่ดี รู้จักที่จะทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม รู้จักเรียน รู้ชุมชนและสังคม ส่งเสริมให้ดำเนินชีวิตตามวิถี ประชาธิปไตยด้วยน้ำใจที่มีคารวะธรรม สามัคคีธรรม และปัญญาธรรม

4. **กระบวนการพัฒนาคุณธรรมและ วัฒนธรรม** ด้วยการเรียนรู้จากชีวิตของตนเอง และธรรมชาติ ศึกษาแก่นแท้ของศาสนา และศึกษา ผู้มีภูมิปัญญาและคุณธรรมของชุมชน ตลอดจน วัฒนธรรม เพื่อตนจะได้นำมาปฏิบัติและเป็นแบบ อย่างการดำเนินชีวิตเพื่อพัฒนาจิตใจและพฤติกรรม ของตนให้เป็นคนดี

5. **กระบวนการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู** ด้วยการส่งให้ไปอยู่ปฏิบัติการตามโรงเรียนที่มีครู พี่เลี้ยงที่ดีคอยให้คำแนะนำ มีอาจารย์ประจำคอย นิเทศ

สำหรับการวัดผลและประเมินผล ผู้สมควรได้ เป็นบัณฑิตครูนั้นก็ต้องวัดให้ครอบคลุมคุณลักษณะ

บัณฑิตครูทำประการดังกล่าวมาแล้ว ด้วยการใช้ เครื่องมือวัดผลที่เป็นมาตรฐานแล้ว เช่น แบบ ทดสอบวัดสติปัญญา แบบทดสอบความถนัดด้าน ภาษา ด้านเหตุผล ด้านจำนวน แบบทดสอบวัด ศรัทธาในความเป็นครู สร้างข้อสอบวัดผลการเรียน รายวิชาตามหลักสูตรเพื่อใช้ตรวจสอบคุณลักษณะ ดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะช่วยให้ได้ปรับปรุง และพัฒนาผู้เรียนให้มีลักษณะดังกล่าวก่อนสำเร็จ เป็นบัณฑิตครู บางลักษณะคงต้องใช้วิธีการสังเกต บันที่กพฤติกรรมอย่างต่อเนื่อง เช่น คุณธรรม จริยธรรม ศรัทธาในการเป็นครู จรรยาบรรณของ ความเป็นครู ความสามารถในการสอน ความ สามารถในการสร้างอุปกรณ์การสอน ข้อมูลที่เป็น ผลงานของผู้เรียนในแต่ละรายวิชานั้นก็นับว่าเป็น ประโยชน์อันสำคัญในการวินิจฉัยลักษณะบัณฑิต ครูได้

สถาบันฝึกหัดครูควรให้นิสิตประเมินผลการ สอนอาจารย์เป็นรายบุคคลเพื่อสะท้อนให้อาจารย์ นำผลประเมินดังกล่าวนั้นมาปรับปรุงการสอน ควร มีการประเมินหลักสูตรและการสอนอย่างมีระบบอยู่ เสมอเพื่อนำผลมาปรับปรุงหลักสูตรและการเรียน การสอนของสถาบันฝึกหัดครูอยู่เสมอ

การนำมาใช้

คณะศึกษาศาสตร์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัย ต่าง ๆ ควรนำความคิดเกี่ยวกับการฝึกหัดครูที่คณะ อนุกรรมการจัดทำแผนปฏิบัติการหลักของการ ปฏิรูปการสอนในสถาบันฝึกหัดครูของสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี ที่มีศาสตราจารย์สุมน อมรวิวัฒน์ เป็น ประธานมาปฏิบัติ เพื่อส่งเสริมให้การฝึกหัดครูของ ไทยเจริญก้าวหน้าไกลกว่านี้

สำเร็จ บุญเรืองรัตน์

บรรณานุกรม

- โครงการสารานุกรมศึกษาศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (2543). **3 ยุคของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ**. สารานุกรมศึกษาศาสตร์ฉบับรวมเล่มเฉพาะเรื่องอันดับที่ 1 สาขาบุคคล องค์กรและสถาบันเกี่ยวกับการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : พัฒนาศึกษา.
- โครงการสารานุกรมศึกษาศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (2544). **51 ครูและนักการศึกษาโลก**. สารานุกรมศึกษาศาสตร์ฉบับรวมเล่มเฉพาะเรื่องอันดับที่ 2 สาขาบุคคล องค์กรและสถาบันเกี่ยวกับการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : พัฒนาศึกษา.
- บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (2543). **ศ.ดร.สาโรช บัวศรี ราชบัณฑิต**. กรุงเทพมหานคร : สุพีเรียพรีนติ้งเฮาส์ จำกัด
- วรวิทย์ วศินสรากร. (2546). **การศึกษาไทย**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทพัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.) จำกัด.
- สำเริง บุญเรืองรัตน์. (กันยายน 2540). “ปรัชญาการศึกษาไทยในวรรณคดีไทย” **วารสารบัณฑิตศึกษา**. 1(1) : 60-68.
- สำเริง บุญเรืองรัตน์. (เมษายน 2545). “พระยาเมธาธิบดี”, **สารานุกรมศึกษาศาสตร์**. 26 : 111-117.
- สุมน อมรวิวัฒน์และคณะ. (2537). **แผนปฏิบัติการหลัก : การปฏิรูปการเรียนการสอนในสถาบันฝึกหัดครู**. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎีกา. กรุงเทพมหานคร.